קיצור שלחן ערוך — אימתי מתחילה האבלות

מִשֶּׁנִּקְבַּר הַמֵּת וְנִגְמְרָה סְתִימַת הַקֶּבֶר בֶּעָפָר, מִיָּד מַתְחִילָה הָאֲבֵלוּת, וְחוֹלֵץ הַמְּנָעָלִים שָׁם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. וְאִם צָרִיךְ לֵילֵךְ לְבֵיתוֹ בֵּין שְׁכוּנַת גּוֹיִם, יָכוֹל לְנָעֲלָם, אֶלָּא שֶׁיִּתֵּן בָּהֶם קְצָת עָפָר (כְּדִלְקַמָּן סִימָן רט סָעִיף ז).

אִם בֵּית הַקְּבָרוֹת סָמוּךְ לָעִיר, וְהָאָבֵל לֹא הָלַךְ שָׁמָּה אֶלָּא חָזַר לְבֵיתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לִנְהוֹג אֲבֵלוּת, אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁאוֹמְרִים לוֹ שֶׁנִּסְתַּם הַקֶּבֶר. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא סָמוּךְ לַלַּיְלָה וְרוֹצֶה שֶׁיַּעֲלֶה לוֹ יוֹם זֶה, אֲזַי מִשָּׁעָה שֶׁהוּא מְשַׁעֵר שֶׁנִּסְתַּם הַקֶּבֶר, יָכוֹל לִנְהוֹג אֲבֵלוּת (עַיֵּן לְשׁוֹן הריטב"א בְּמַסֶּכֶת מוֹעֵד קָטָן דף כב שֶׁכָּתַב, אֶלָּא מַמְתִּין עַד כְּדֵי שְׁעוּר וְכוּ'). וְאִם יֹאמְרוּ לוֹ אַחַר כָּךְ שֶׁנִּסְתַּם הַקֶּבֶר קֹדֶם הַלַּיְלָה, עוֹלֶה לוֹ זֶה הַיּוֹם. וְאִם הוּא עֶרֶב הָרֶגֶל, מְבַטֵּל הָרֶגֶל אֶת הָאֲבֵלוּת שֶׁל שִׁבְעָה.

בִּמְקוֹמוֹת שֶׁשּׁוֹלְחִים אֶת הַמֵּת לְקָבְרוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת וְאֵינָם יוֹדְעִים מָתַי יִקְבְּרוּהוּ, אֲזַי הָאֲבֵלִים הַנִּשְׁאָרִים בְּעִירָם, מִיָּד כְּשֶׁחָזְרוּ מִן הַלְוָיָה, מַתְחִילִין לְהִתְאַבֵּל, וּמוֹנִים מֵאָז שִׁבְעָה וְגַם שְׁלֹשִׁים. וְהַהוֹלְכִים עִם הַמֵּת עַד מְקוֹם קְבוּרָתוֹ, מוֹנִים מִשֶּׁיִּקָּבֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, דְּאִם גְּדוֹל הַבַּיִת הוֹלֵךְ עִם הַמֵּת, אֲזַי גַּם הַנִּשְׁאָרִים אֵינָם מוֹנִים אֶלָּא מִשֶּׁיִּקָּבֵר. וּמְשַׁעֲרִין לְפִי אֹמֶד הַדַּעַת מָתַי נִקְבַּר, וּמַתְחִילִין לְהִתְאַבֵּל. (וְהַיָּמִים שֶׁבֵּינְתַיִם, דֵּינָם כְּדִלְעֵיל סִימָן קצו סָעִיף ה' וְסָעִיף ו'). וְדַוְקָא לְחֻמְרָא אָזְלִינַן בָּתָר גְּדוֹל הַבַּיִת דְּגַם הַנִּשְׁאָרִים אֵינָם מוֹנִים אֶלָּא מִשֶּׁיִּקָּבֵר. אֲבָל אִם גְּדוֹל הַבַּיִת נִשְׁאַר בְּבֵיתוֹ, הַהוֹלְכִים עִם הַמֵּת אֵינָן נִגְרָרִין אַחֲרָיו, אֶלָּא מוֹנִין מִשֶּׁנִּקְבָּר.

מִי שֶׁטָּבַע בַּמַּיִם אוֹ שֶׁהָרָגוּהוּ גּוֹיִם וְאֵינוֹ נִמְצָא לְקָבְרוֹ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ מִלְּבַקְּשׁוֹ, לֹא חָלָה לֹא אֲנִינוּת וְלֹא אֲבֵלוּת, וּמֻתָּרִין אֲפִלּוּ בַּתַּשְׁמִישׁ. וּמִשֶּׁעָה שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִלְּבַקְּשׁוֹ עוֹד, מַתְחִילִין לְהִתְאַבֵּל. וְאִם לְאַחַר יְמֵי הָאֵבֶל נִמְצָא וְהוּבָא לִקְבוּרָה, אֵינָן צְרִיכִין לִנְהוֹג אֲבֵלוּת עוֹד, אֶלָּא שֶׁאִם הוּא אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, צָרִיךְ לִקְרוֹעַ. וּמִי שֶׁטָּבַע בַּמַּיִם וְיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין מַתִּירִין אוֹתָהּ לְהִנָּשֵׂא, אֵין נוֹהֲגִין עָלָיו אֲבֵלוּת, וְאֵין אוֹמְרִים אַחֲרָיו קַדִּישׁ. וּמִכָּל מָקוֹם יִשְׁתַּדְּלוּ לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לַנְּשָׁמָה לְהִתְפַּלֵּל לִפְרָקִים לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְלִקְרוֹת הַהַפְטָרָה, וּלְבָרֵךְ בְּזִמּוּן, וְלִתֵּן צְדָקָה, וְלִלְמוֹד אוֹ לִשְׁכּוֹר מִי שֶׁיִּלְמַד עֲבוּרוֹ.

מִי שֶׁמֵּת לוֹ קָרוֹב וְהוּא אֵינֶנּוּ שָׁם וְנוֹדַע לוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הוּא שָׁם, מוֹנֶה לַעֲצְמוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנּוֹדַע לוֹ. וַאֲפִלּוּ בָּא אַחַר כָּךְ לִמְקוֹם הַמֵּת אֶל שְׁאָר הָאֲבֵלִים שֶׁהִתְחִילוּ מִקֹּדֶם לְהִתְאַבֵּל, לֹא יְקַצֵּר אֲבֵלוּתוֹ בִּשְׁבִיל זֶה. וְכֵן אֲפִלּוּ אִם לֹא נוֹדַע לוֹ עַד שֶׁבָּא אֶל הָאֲבֵלִים, אֶלָּא שֶׁהָאֲבֵלִים אֵינָם בִּמְקוֹם שֶׁמֵּת הַמֵּת וְלֹא בִּמְקוֹם הַקְּבוּרָה, גַּם כֵּן מוֹנֶה לְעַצְמוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנּוֹדַע לוֹ.

אֲבָל אִם לֹא נוֹדַע לוֹ עַד שֶׁבָּא אֶל הָאֲבֵלִים שֶׁהֵם בִּמְקוֹם הַמֵּת אוֹ בִּמְקוֹם הַקְּבוּרָה, אֲזַי אִם הָיָה בִּשְׁעַת קְבוּרָה בְּמָקוֹם קָרוֹב, דְּהַיְנוּ לֹא יוֹתֵר מִמַּהֲלַךְ עֶשֶׂר פַּרְסָאוֹת שֶׁהוּא מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד, הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיָה

כָּאן בִּשְׁעַת קְבוּרָה וּמוֹנֶה עִמָּהֶם. וַאֲפִלּוּ בָּא בְּיוֹם שְׁבִיעִי קֹדֶם יְצִיאַת בֵּית הַכְּנֶסֶת, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן נוֹהֲגִין קְצָת אֲבֵלוּת, מוֹנֶה עִמָּהֶם שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים. וְדַוְקָא כְּשֶׁגְּדוֹל הַבַּיִת אֶצְלָם שֶׁכֻּלָּם נִגְרָרִין אַחֲרָיו. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁם גְּדוֹל הַבַּיִת, מוֹנֶה לְעַצְמוֹ. וְכֵן אִם בָּא מִמָּקוֹם רָחוֹק, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם גְּדוֹל הַבַּיִת, מִכָּל מָקוֹם מוֹנֶה לְעַצְמוֹ.

זֶה שֶׁהוּא מוֹנֶה עִם הַנִּמְצָאִים, אֲפִלּוּ הוּא חוֹזֵר לְבֵיתוֹ, מִכָּל מָקוֹם מוֹנֶה עִמָּהֶם.

גְּדוֹל הַבַּיִת שֶׁבָּא מִמָּקוֹם קָרוֹב אֵינוֹ נִגְרָר אַחַר הַקְּטַנִּים וּמוֹנֶה לְעַצְמוֹ.

מִי הוּא נִקְרָא גְּדוֹל הַבַּיִת? זֶה אֲשֶׁר עַל פִּי הָאֹמֶד, אִם הָיוּ עוֹסְקִין בְּעִזְבוֹן הַמֵּת, הָיוּ הַדְּבָרִים נֶחְתָּכִין עַל פִּיו, וְהָיוּ כֻּלָּם הוֹלְכִין אַחַר עֲצָתוֹ אֲפִלּוּ הוּא קָטָן בַּשָּׁנִים, נִקְרָא גְּדוֹל הַבָּיִת. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ יוֹרֵשׁ, כְּגוֹן שֶׁהָאַלְמָנָה בְּכָאן וְהִיא מַנְהֶגֶת אֶת הַבַּיִת, הִיא נִקְרֵאת גְּדוֹל הַבָּיִת. מִי שֶׁהוּא דָּר אֵצֶל חָמִיו וּמֵתָה אִשְׁתּוֹ, חָמִיו הוּא הַגָּדוֹל.

מִי שֶׁשָּׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, וּכְבָר הִתְפַּלְּלוּ הַצִּבּוּר עַרְבִית וַעֲדַיִן הוּא יוֹם, אִם הוּא עֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית, אֵינוֹ נִגְרָר אַחַר הַצִּבּוּר, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עוֹלֶה לוֹ. אֲבָל אִם הִתְפַּלֵּל עַרְבִית, שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה לוֹ אוֹתוֹ הַיּוֹם, וּמוֹנֶה שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים מִיּוֹם הַמְּחֻרָת. וְדַוְקָא לְחֻמְרָא אָמְרִינָן הָכִי, וְלָא לְקֻלָּא. שֶׁאִם שָׁמַע בַּיּוֹם הַשְּׁלֹשִׁים לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל עַרְבִית, לָא אָמְרִינָן שֶׁכְּבָר הוּא לַיְלָה וַהֲוֵי לֵהּ שִׁמּוּעָה רְחוֹקָה (שֶׁיִּתְבָּאֵר דִּינָהּ בְּסִימָן רו) לְהָקֵל עָלָיו, אֶלָּא חָשְׁבִינָן לָהּ לְיוֹם, וַהֲוֵי לֵהּ שִׁמּוּעָה קְרוֹבָה, וְיוֹם זֶה עוֹלֶה לוֹ בְּמִמַּה נַּפְשָׁךְ. וּלְעִנְיַן תְּפִלִּין בִּשְׁאָר הַיָּמִים, אִם שָׁמַע לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל עַרְבִית וַעֲדַיִן הוּא יוֹם, יַנִּיחֵם לְמָחָר בְּלֹא בְּרָכָה וְיִכַּסֶּה אוֹתָם. וְאִם הָיָה כֵּן בַּיּוֹם הַשְּׁלֹשִׁים, מֵנִיחַ לְמָחָר תְּפִלִּין וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּמִמַּה נַּפְשָׁךְ. וְאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְעָה שֶׁמֵּת לָהּ מֵת וּכְבָר הִתְפַּלְּלוּ הַצִּבּוּר עַרְבִית, אֶלָּא שֶׁעֲדַיִן הוּא יוֹם, אִם אֵין דַּרְכָּהּ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית, נִגְרֶרֶת אַחַר הַצִּבּוּר לְחֻמְרָא, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם אֵינוֹ עוֹלֶה לָהּ.

בִּשְׁעַת הַדֶּבֶר, רַחֲמָנָא לִצְלָן, נוֹהֲגִין שֶׁאֵין מִתְאַבְּלִין, מִשּׁוּם בְּעָתוּתָא. וְאִם עָבַר הַזַּעַם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, צָרִיךְ לְהִתְאַבֵּל אָז. אֲבָל אִם לֹא עָבַר עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים אוֹ שֶׁהִפְסִיק רֶגֶל בֵּינְתַיִם, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְאַבֵּל אַחַר כָּךְ (עַיֵּן חת"ס סִימָן שמב).